

Reformáció ünnepe

► Mt 5,1–12

Boldogok vagyunk, ez az igazság?

A vasárnap jellege

Reformáció ünnepének kihívásai jól ismertek gyülekezeteink életében: halottak napja és mindenszentek keresztüzében keverednek a teológiai tartalmak; a hétközi istentiszteleten kevesebben vesznek részt, annak jó időpontját is nehezebb megtalálni, hisz délelőtt az emberek dolgoznak, délután-este pedig már a pihenés a fontosabb; illetve a más protestáns felekezetekkel való közös ünneplés esetén sokkal inkább kell alkalmazkodni, liturgikus részeket vagy éppen (igehirdetési) igeszakaszokat egyeztetni. Ezek a körülmények bölcsességet, józanságot igényelnek a lelkészekről és a gyülekezetektől, hogy hogyan tudunk rámu-

tatni a reformáció legfontosabb üzenetére: csakis a Krisztusba vetett hit által igazul meg az ember, amelyet ő ingyen ad övéinek, szerető és irgalmas kegyelméből.

Amit a textusról tudni kell

A boldogmondások a legismertebb és legtöbbet tárgyalt újszövetségi igehelyek közé tartoznak, amelyeket a keresztény hagyomány talán az egyik legrégebb óta őriz, hisz a kutatók szerint e szakasz tartalmát a Q-forrásból meríti Máté és Lukács – bármennyire is különbözik a kettő egymástól (HYLEN 2017). Máté evangéliumában fontos dra-

maturgiai szerepet tölt be igeszakaszunk, ez jelöli Jézus nyilvános működésének első momentumát, ahol kijelenti, mit is jelent az, hogy „*elközelített a mennyek országa*” (Mt 4,17).

Kulcskifejezése a szakasznak a görög *makarios*, amelynek jelentéstartalmát elhomályosítja a magyarban használt *boldog* szó. Ugyanis *makarios*-nak lenni azt jelenti, hogy az ember áldott (POWELL 2023). Ez nem pillanatnyi érzélem, hanem állandó állapot, kitüntetettség, privilegizált státusz: aki áldott, arról a körülötte lévő világ egyértelműen tudja ennek objektív tényét.

Klasszikus értelmezése a boldogmondásoknak az, hogy azok nevezhetik magukat áldottnak, akik az igeszakaszban említett karakterjegyeket hordozzák egyfajta feltételként. Csakis azok öröklük a földet, akik szelídek, vagy csakis azok számára elérhető a mennyek országa, akik vállalják az üldöztetést. Ezt erősíti meg a lukácsi makarizmosz is (Lk 6,20–23), ami sarkosabban fogalmaz a feltétel és a jutalom kettősségéről, egyfajta földi realitásba helyezve azt, amit Máté elspiritualizál: „...*boldogok vagytok, akik most sírtok, mert nevetni fogtok.*”

Mark Allen POWELL amerikai evangélikus újszövetséges azonban egy újfajta értelmezés lehetőségét kínálja fel (2023, 75–76. o.). Számára a boldogmondások Isten eljövételének következményét jelölik. Amikor az ő uralkodása megkezdődik, ahol ő ott van testben vagy Lélekben, ott azok a folyamatok, amelyek megkeményítik az ember szívét vagy fogságban tartják a létezését, megszűnnek. Az egyetlen állapot, amelyet ez az isteni valóság okoz – kifejezetten nem az erényes, hanem a periférián lévő, nehéz sorsú ember számára –, hogy végre boldog lehet. Végre valóság lehet az, hogy áldotként láthatja meg önmagát Teremtője szemében.

A perikópa megértése

Paul Tillich neve többek számára okoz azonnal fejfájást, hisz előhívja bennük azokat az egyetemi

élményeket, amikor a német–amerikai teológus bizonyos szövegeit akár harmadjára–negyedjére olvasva is csak nehezen vagy egyáltalán nem értette meg. Tillich egyik legjelentősebb szövege azonban mégsem egy több száz oldalas *opus*, hanem egy igehirdetés az isteni kegyelemről, annak is egy végtelenül egyszerű gondolata: a kegyelem nem más, mint hogy elfogadod azt, hogy elfogadott téged az Isten (TILlich é. n.). A teljes idézetet az illusztrációk részben közlöm, itt azonban a reformáció egyik fontos fogalmának értelmezése miatt említem.

A boldogmondásokban Jézus nem a kereszteny tökéletesség iránti törekvéshez ad iránymutatásokat, hanem megáld. Megáldja azokat, akik akár egy pillanatra is hallják az ő szavát, és felismerik magukban a lelki szegényt vagy a békességre törekvőt. Isten kegyelmének megtapasztalása ilyen áldás, azonban a kegyelem transzformatív ereje kérdést is szegez a hívő emberhez: Mit jelent az, és mi fakad abból, hogy téged boldognak, áldottnak nevez Isten? Egyáltalán el tudod-e fogadni azt, hogy ő az emberlétünk töredezettsége ellenére is így tekint rád minden helyzetben?

Igehirdetési vázlat

„Koldusok vagyunk, ez az igazság”

Luther Márton életének egyik utolsó mondataként ismerjük ezt a vallomást, amelyet asztalán találtak meg egy rövid jegyzet részeként. Kökevény sorok ezek attól a reformátortól, akinek hatása felbecsülhetetlen evangélikus hitünk szempontjából. Hogy lehetne pont ő koldus? Ez a rövid mondat azonban rámutat arra az igazságra, hogy nincs olyan része az életünknek, amely ne Istenről adatott volna. A létezés egésze ajándék, és ezt felismerve nem lehet többé olyan életet élni, amely ne hálával tekintene önmagára vagy a körülötte lévő világra.

„Valamit mindenki kutat”

Dsida Jenő *Valahol valami eltörött* című versének egyik legátélhetőbb gondolata ez: „Senki se tudja, mit veszített, / de a sétatéren, a híd alatt, / az ágyban, a csókban, a zsebében / valamit mindenki kutat.”

Az Istentől kapott életért érzett hálánk a cselekedeteinkben mutatkozhat meg. Vajon olyan életet élek-e, vajon olyan életet hagyok-e magam mögött, amelynek volt értelme, és amelynek végén azt tudom mondani, hogy teljes volt és boldog?

A boldogság keresése nem egyszerű, mintha szünni nem akarna egész életünkben. Olyan hivatást akarunk, amelyben nem csömörlünk meg. Olyan emberekkel, olyan partnerrel akarjuk összekötni az életünket, aki megnevetett. Olyan élettereket akarunk alkotni, ahol az emberek szabadon és felhőtlenül létezhetnek. És még a jelenkori nehézségeink, szenvedéseink is sokszor úgy kereteződnek, hogy bár most nem jó, de mind ez azért történik, hogy majd egyszer, a jövőben megtapasztaljam a békességet, és általa, ha hiánynyal is, de boldogságra leljek.

Azonban különösen nagy divatja van a felszínes, üres boldogságnak korunkban, aminek lényege, hogy a valóságtól függetlenül mindenki más azt lássa, hogy én boldog vagyok. Hogy az én életemben, az én környezetemben, az én világomban minden rendben van. Ennek a folyamatos vetítésnek nemcsak egyének, de közösségek is áldozatai. A kereszténység sokszor tud abba a csapdába esni, hogy feláldozza elveit vagy éppen sajátjait azért, hogy önmagát mindig makulátlannak és pozitívnak mutassa, vagy hogy a testi-lelki gazdagság díszleteit építse. A reformáció éppen arra az egyházi visszaélésre adott egyértelmű választ, amely az ember szünni nem akaró boldogságkeresését, beteljesedés utáni vágyát használta ki.

Boldog az az ember, aki . . .

A *makarios* görög szó fordításának lehetőségei sokatmondóak, betekintést adnak az Istentől jövő boldogság lényegébe. Már az Ószövetség embere is használta ezt a formulát, a zsoltáros a boldog emberről mint az Isten útján járóról (Zsolt 1), az ő törvényeiben gyönyörködőről (Zsolt 2 és 34) és az ő igazságát megvalósítóról (Zsolt 106) ír.

Jézus a Hegyi beszédben azonban nemcsak azokra terjeszti ki ezt a boldogságot, akik betartják ezeket a feltételeket. Olyanokról beszél, akik néha csak álmodnak arról, hogy az öröm uralja életüket. Őket nevezi boldognak. Nem az igazán kiválóak, a hitben makulátlannul járók, az élet igazán boldog és sikeres emberei ők, hanem akik mélyen vannak. Mindannyian voltunk már mélyen, és mindannyian lehetünk újra ebben a helyzetben. Minket is boldognak nevez Isten.

De nem amiatt, mert ezek a mélységek, ezek a hiányok, ezek a fájdalmak tesznek minket boldoggá, hanem mert ez a boldogság Jézus számára nem feltételes jövő, hanem a benne megérkező hús-vér valóság. Jézus először szólal meg, és az első megnyilvánulásában arról beszél, hogy milyen is az, amikor az Isten országa közöttünk van, és ott, ebben az országban az övéi boldogok. Ezzel az egy szóval áld meg mindannyiunkat, és nyitja fel a szemünket egy teljesen más, új életre, amely a testté lett Igében, az ő megváltó munkájában válik egyértelművé számunkra.

Hinni és elfogadni

Luther, a reformátorok és a máig – általunk is – élő evangélikus hagyomány ezt a boldogsággal átitatott új életet nem célként, hanem kiindulópontként tekinti. Koldusok vagyunk, ajándékba kaptuk megváltásunkat, ingyen, Isten kegyelméből. Ezért mi tenni nem tudunk, csak hinni és elfogadni, hogy Isten olyan életet kínál, amelyben mi nem nevezethetünk másnak, csak boldognak.

További javaslatok az istentisztelethez

A reformáció ünnepének különlegessége adhat lehetőséget arra, hogy az istentiszteleten liturgikus rész keretében tegyük valósággá a boldogságot, illetve annak átadását. Két helyen, más-más súlyponttal tudom ezt elképzelni: a gyónási igehirdetésben, a gyónási liturgiában vethetünk számot azzal, hogy a boldogság szünni nem akaró keresése milyen romboló hatással bírhat életünkre. Ezt ki-ki leírhatja, Isten oltárára hozhatja, és imádkozhat felette. Továbbá a Pax keretében tudnám meg a köszöntő mondatot a következővel: „Békesség néked! Boldog ember vagy. / Boldognak hív téged Istened.”

Illusztráció

GONDOLATOK

„Néha a sötétségbe a fény apró hulláma tör be, és mintha egy hang azt mondaná neked: elfogadtak. Elfogadott az, ami nagyobb nálad, és aminek a nevét nem tudod. Ne most kérdezd, ki az; talán később megtalárod. Ne próbálj most semmit tenni; talán később sokat fogsz. Ne keress semmit, ne csinálj és ne tervezz. Egyszerűen fogadd el a tényt, hogy elfogadnak téged! Ha ez történik velünk, megtapasztaljuk a kegyelmet. Egy ilyen élmény után nem leszünk jobbak, mint előtte, és talán nem hiszünk többet, mint előtte. De minden átalakul. Abban a pillanatban a kegyelem legyőzi a bűnt és a megbékélés áthidalja az elidegenedés szakadékát. És ehhez a tapasztalathoz semmi sem szükséges, semmilyen vallási, erkölcsi vagy intellektuális előfeltételezés, semmi más, csak az elfogadás.”

Paul Tillich (1886–1965) német-amerikai evangélikus lelkész, teológus, keresztény egzisztencialista filozófus a kegyelemről

„Ha attól függ, hogyan érezzük magunkat reggelente, hogy milyen kedvesek velünk az emberek, ha nem lehetünk boldogok külső megerősítés nélkül, akkor nem vagyunk valóban boldogok vagy alapvetően szabadok. A boldogság végül is belső ügy. Túl gyakran vagyunk »széltől hajladozó nádak« (vö. Mt 11,7), és percről percre mások reakciótól és jóváhagyásától függünk. Ez a modern én: súlytalan, szeszélyes, teljesen függő, miközben »szabadnak« nevezi magát.”

Richard Rohr (1943–) amerikai ferences szerzetes, író a boldogságról és a szabadságról

„Ez nem valamilyen túlvilági paradicsomra vonatkozik, hanem itt erről a földről van szó, amelyet a szelídeknek kell örökölniük (Mt 5,5) – micsoda látomás! Az Úri imádságban is szerepel az a kérés, hogy Isten akarata legyen meg itt a földön. Ez Isten országának a legegyszerűbb leírása: olyan föld, amelyen – végre valóban – Isten akarata történik meg. Pár dolgot ki kell iktatni az Úri imádságból és a boldogság igéiből ahhoz, hogy Isten országát olyan túlvilági országgá tegyük, amely csak e föld elpusztulása után vár ránk.”

Ingo Baldermann (1929–) német teológus a menynek országának valóságáról és arról, hogy a kereszténység ezt hogyan képes eltávolítani tőlünk

Felhasznált irodalom

HYLEN, Susan 2017. Commentary on Matthew 5:1–12.

Workingpreacher.com, november 5. <https://www.workingpreacher.org/commentaries/reviced-common-lectionary/all-saints-sunday/commentary-on-matthew-51-12-6>. (Megtekintés: 2024. augusztus 14.)

POWELL, Mark Allen 2023. *Matthew. An Interpretation Bible Commentary*. Westminster John Knox Press, Louisville.

TILlich, Paul é. n. *You are accepted*. Igehirdetés. https://wedgetblade.net/files/archives_assets/20810.pdf. (Letöltés: 2024. augusztus 14.)

■ NAGY SZABOLCS ROLAND